

УДК 371.68:004.9

Д. К. Ковальчук

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

У XXI столітті туризм перетворився в значне глобальне соціально-економічне та політичне явище. Він став одним із найприбутковіших видів підприємництва у світі, порівняльним за ефективністю інвестицій з нафтогазодобуваючою промисловістю та автомобілебудуванням [1, с. 3].

В системі туризму взаємопов'язані економіка і культура, безпека та міжнародні відносини, екологія і зайнятість населення, готельний бізнес та транспортні організації. Розвиток туризму має велике значення як для держави в цілому, так і для окремої особистості.

Усталений розвиток туризму є можливим за певних умов, одним з яких є високий рівень професійної підготовки відповідних фахівців. Їх навчання може бути забезпечено при застосуванні ефективних освітніх технологій.

Питанням організації туризму присвячено багато досліджень та публікацій, зокрема, праці Н.М. Бирицької, Г.А. Бондаренко, Н.І. Гришко, А.П. Дуровича, Н.В. Савіної, Т.М. Сергєєвої, В.С. Стаховського, М.А. Челнокова та інших. Значна кількість досліджень пов'язана з проблематикою інноваційних освітніх технологій, що знайшло відображення в публікаціях І.М. Богданової, С.М. Гончарова, С.Д. Журавльова, В.Д. Кисельова, Л.П. Крившенко, З.Н. Курлянд, Г.К. Селева, Т.І. Сущенко, Р.І. Хмелика та інших. Однак проблематика визначення пріоритетних освітніх технологій вищих навчальних закладів, зокрема, для підготовки фахівців з туризму на цей час залишається поза увагою дослідників.

Метою статті є визначення пріоритетних освітніх технологій для підготовки фахівців з туризму на основі методів багатокритеріальної кваліметричної оцінки стану та розвитку цих технологій.

Освітня технологія в педагогічному контексті розглядається як спосіб реалізації освітнього процесу шляхом розділення його на систему послідовних і взаємопов'язаних етапів, процедур і операцій, спрямований на досягнення навчальних і виховних цілей [2, с. 208]. Як комплексний об'єкт інтелектуальної власності освітня технологія включає окремі об'єкти інтелектуальної власності, у тому числі, об'єкти авторського права.

Для вирішення проблеми оцінки та порівняння освітніх технологій необхідно сформувати систему критеріїв, яка б відповідала меті та завданням освіти, вимогам розвитку суспільства та особистості. На цій основі має складатися узагальнена оцінка освітніх технологій.

Таку оцінку можливо отримати, використовуючи різні підходи. По-перше, шляхом визначення різниці ефектів в освітній діяльності за умов наявності чи відсутності певної технології як цінної інформації. По-друге, шляхом використання традиційного кваліметричного підходу, за яким інтегрована оцінка освітньої технології визначається як функція окремих критеріїв її якості з урахуванням вагових коефіцієнтів критеріїв. Третій підхід виступає певною модифікацією другого і базується на методі цільового програмування, який передбачає визначення еталонних параметрів об'єкту, експертну оцінку і подальше порівняння оцінюваних об'єктів (освітніх технологій) з еталонними за окремими критеріями та розрахування на цій основі за певним алгоритмом значення інтегрального критерію оцінки.

На основі значень інтегральних критеріїв актуальності освітніх технологій та їх перспективності можливо оцінити стан та потенціал освітніх технологій, визначити пріоритетні освітні технології. Кожній освітній технології властиві в певній мірі як позитивні, так і негативні риси. Першим відповідає група критеріїв, що підлягають максимізації, зорієнтовані на нарощування певних позитивних якостей освітньої технології і забезпечують перспективні можливості її розвитку. Їх сукупність умовно розглядається за індикатор потенціалу розвитку освітньої технології. Негативним рисам освітніх технологій відповідає група критеріїв, що підлягають мінімізації зорієнтовані на перевищення певних умовних значень параметрів, які забезпечують адекватність освітньої технології поточним вимогам. Їх сукупність розглядається за індикатор поточного стану освітньої технології.

До критеріїв оцінки, що підлягають мінімізації, належать: монотонність навчання, фрагментарність, поверхневність, ускладнення надання теоретичної бази та практичних навичок, очікуваність незадовільного результату навчання, невідповідність результатів навчання вимогам ринку праці, перенавантаження (надмірна трудомісткість навчання), перевтома та негативний вплив на здоров'я, тривалість навчання (при рівних якісних результатах), собівартість навчання (при рівних якісних результатах).

До критеріїв оцінки, що підлягають максимізації, належать: мобілізація інтелектуального потенціалу студентів, стимулювання пошукової діяльності та розвиток творчого потенціалу, заглиблення в предмет навчання, засвоєння навчального матеріалу на еталонному рівні, інформативна ефективність навчання, можливість досягнення необхідного рівня навчання, реалізація принципів та закономірностей навчання, формування навчальних навичок у студентів, врахування індивідуальних особливостей студентів, отримання навичок практичної діяльності, вміння працювати колективно, зв'язок з виробничою сферою, гнучкість навчання в контексті трансферу студентів між вищими навчальними закладами, доступність навчання, конкурентоздатність навчання, швидкість адаптації до навчання, формування стійкої

мотивації до навчання, доступ до зовнішніх баз даних, використання ефективних технічних засобів навчання, можливість організаційно-методичної реалізації, можливість технічної реалізації, наочність, емоційне задоволення від процесу навчання.

Методичний підхід до вимірювання окремих критеріїв оцінки освітніх технологій виходить, перш за все, з того, що оцінку освітнім технологіям мають надавати їх кінцеві користувачі у вищих навчальних закладах – викладачі та студенти. Оскільки освітні технології використовуються ними спільно, то рейтингова багатокритеріальна кваліметрична оцінка цих технологій має враховувати оцінки обох сторін освітнього процесу: і тих, хто навчає, і тих, хто навчається. Разом з тим, представляють цінність також рейтингові оцінки, надані окремо по групах викладачів та студентів. Оцінки викладачів і студентів можуть відрізнитися внаслідок того, що викладачі більше зорієнтовані на виробничо-операційні аспекти освітніх технологій, а студенти – на споживацько-результативні. Обидві ці категорії користувачів освітніх технологій вищих навчальних закладів складають спільну експертну групу в експериментальному дослідженні.

Оскільки безпосередня оцінка освітніх технологій за усією сукупністю окремих критеріїв є достатньо ускладненою, то доцільно виявити переваги користувачів на множині оцінюваних технологій з точки зору окремих критеріїв, що визначають стан та потенціал розвитку освітніх технологій. Проведення експертної оцінки освітніх технологій виходило з принципу: «від мети – до засобів її досягнення». Передумовою його застосування є наявність у експерта умовного ідеального образу освітнього процесу та його результатів, який носить нечіткий характер, але дозволяє, в певній мірі, оцінити відповідальність ознак конкретних освітніх технологій цьому ідеальному образу.

Групове упорядкування освітніх технологій можливо здійснити на основі використання бальної шкали, при якій рівноцінним об'єктам необхідно присвоїти рівні бали, порівняно кращим – вищі бали, порівняно гіршим – нижчі бали. Для такого часткового упорядкування доцільно використовувати десятибальну шкалу, яка є однією з найбільш звичних при оцінюванні і оптимальних за ступенем деталізації.

При визначенні рейтингу освітньої технології за інтегральним критерієм поточного стану доцільно використовувати міру її наближеності до «ідеальної», якій відповідають мінімальні значення негативних часткових критеріїв. Для цього застосовується середньогармонійна величина параметрів відстані оцінюваної технології до «ідеальної». При визначенні рейтингу освітньої технології за інтегральним критерієм її потенціалу розвитку доцільно використовувати міру її віддаленості від «антиідеальної», якій відповідають мінімальні значення позитивних часткових критеріїв. Для цього застосовується середньогармонійна величина параметрів відстані оцінюваної технології від «антиідеальної».

За інтегральним критерієм оцінки стану освітніх технологій викладачами вищих навчальних закладів, найбільш пріоритетною визнана технологія адаптивного навчання. Ця технологія передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів шляхом комбінування пояснення нового навчального матеріалу для всіх студентів і індивідуальної роботи викладача з окремими студентами під час самостійної роботи студентів в аудиторії.

На думку викладачів, технології адаптивного навчання в мінімальній мірі притаманні поверхневості навчання і очікуваність його незадовільного результату. Ця технологія не ускладнює надання теоретичної бази навчання та отримання студентами практичних навичок. Вона має низький ризик невідповідності результатів навчання вимогам ринку праці. Разом з тим, технологія адаптивного навчання не супроводжується значним перевантаженням (надмірною трудомісткістю навчання) і практично не має негативного впливу на здоров'я. Порівняно низьку оцінку ця технологія отримала за частковим критерієм тривалості навчання. Дійсно, повторне індивідуальне пояснення матеріалу окремим студентам вимагає додаткового часу і перевищення ним певної межі може дестабілізувати процес навчання.

За інтегральним критерієм оцінки потенціалу розвитку освітніх технологій, наданої викладачами вищих навчальних закладів, найпріоритетнішою визнана технологія проблемного навчання. Ця технологія передбачає самостійну пошукову діяльність студентів по вирішенню навчальних проблем. На думку викладачів, технології проблемного навчання в максимальній мірі притаманні: мобілізація інтелектуального потенціалу студентів; стимулювання їх пошукової, дослідницької діяльності; формування стійкої мотивації до навчання. У високій оцінці потенціалу розвитку цієї технології, даній викладачами, знайшло відображення розуміння того, яке велике значення для студентів має формування навичок самостійної пошукової інтелектуальної праці в контексті перспективної світової тенденції до навчання протягом усього життя. Слабкими місцями даної технології визнано недостатнє врахування індивідуальних особливостей студентів і, внаслідок цього, певні обмеження на доступність навчання.

Перспективи удосконалення запропонованого підходу до визначення пріоритетних освітніх технологій ВНЗ пов'язані з урахуванням у складі часткових критеріїв оцінки таких об'єктивних показників, як успішність навчання студентів, рівень працевлаштування молодих фахівців тощо.

Список використаної літератури

- 1. Дурович А. П.** Организация туризма / А.П. Дурович, Г.А. Бондаренко, Т.М. Сергеева. – Мн.: Новое знание, 2011. – 640 с.
- 2. Курлянд З. Н.** Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

Ковальчук Д. К. Визначення пріоритетних освітніх технологій для підготовки фахівців з туризму

В статті наведено аналіз результатів рейтингової оцінки освітніх технологій вищих навчальних закладів, зокрема, для підготовки фахівців з туризму. Визначено критерії оцінки поточного стану та потенціалу розвитку провідних освітніх технологій. Обґрунтовано можливість експертної оцінки освітніх технологій викладачами та студентами ВНЗ за окремими частковими критеріями з подальшим узагальненням результатів за допомогою метода цільового програмування. Визначено пріоритетні освітні технології за інтегральними критеріями стану та потенціалу розвитку, а також компромісні освітні технології з мінімальною розбіжністю в оцінках викладачів та студентів.

Ключові слова: освітня технологія, критерії оцінки освітніх технологій, метод цільового програмування.

Ковальчук Д. К. Определение пріоритетных образовательных технологий для подготовки специалистов по туризму

В статье приведен анализ результатов рейтинговой оценки образовательных технологий высших учебных заведений, в частности, для подготовки специалистов по туризму. Определены критерии оценки текущего состояния и потенциала развития ведущих образовательных технологий. Обоснована возможность экспертной оценки образовательных технологий преподавателями и студентами ВУЗов по отдельным частным критериям с дальнейшим обобщением результатов при помощи метода целевого программирования. Определены приоритетные образовательные технологии по интегральным критериям состояния и потенциала развития, а также компромиссные образовательные технологии с минимальным различием в оценках преподавателей и студентов.

Ключевые слова: образовательная технология, критерии оценки образовательных технологий, метод целевого программирования.

Kovalchuk D. K. Determination of the Educational Technologies Priorities for the Tourism Specialists Training

In the article the analysis of the results of the educational technologies ranking estimation for the tourism specialists training in higher educational institutions is considered. The criterions of estimation of the educational technologies current state and potential of development are determinated. The possibility of the educational technologies expert's estimation by teachers and students is substantiated at separate particular criterions on the base of the purposive programming method. Such educational technologies are analyzed as: technology of the developping teaching, technology of the problematical teaching, technology of the programmed teaching, technology of the computering teaching; technology of the

projecting teaching; technology of the absolute understanding, technology of the adapted teaching, technology of the collective cooperating, technology of the concentrative teaching, technology of the different levels teaching, technology of the dual teaching, technology of the distant teaching, credit and module technology, technology of the integrated teaching, technology of the problem and module teaching, technology of the module and ranking teacher, technology of the informational and module teaching and tutor's technology of teaching. The priorities of the educational technologies by state and potential of development integral criterions are determined. The compromising educational technologies with minimum distinctions between teacher's and student's estimations are determined too.

Key words: educational technology, criterions of the educational technology estimation, method of the purposive programming.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Когород Н П.

УДК 378.147:796.5: 379.83

М. Ю. Коллегаєв

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ БАКАЛАВРІВ З ТУРИЗМУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНДУСТРІЇ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ

Сучасна світова тенденція диференціації попиту в індустрії туризму, яка формує нові напрямки розвитку туристичних послуг, ставить перед Україною завдання з розвитку нових конкурентоспроможних напрямів вітчизняного в'їзного та внутрішнього туризму, зокрема у сфері активного відпочинку, а так само вдосконалення процесу підготовки студентів спеціальності «Туризм» для даних напрямків діяльності.

Із сучасних робіт, спрямованих на вдосконалення методик професійної підготовки майбутніх фахівців індустрії активного відпочинку ми можемо виділити роботи А.П. Коноха, Т.К. Горячевої, В.І. Ганопольського, В.Д. Дехтяра, З.І. Філіпова, В.В. Шафранського, А.Г. Маслова, Н.А. Огієнко, О.В. Алексеєвої, проте дана проблема продовжує залишатися недостатньо дослідженою.

Вивчення сформованого процесу підготовки показало, що чинна система, забезпечуючи професійну готовність у таких традиційних напрямках як менеджмент туризму, екскурсійна діяльність, анімація (у тому числі і спортивна), не дозволяє забезпечити готовність випускників спеціальності «Туризм» до таких ключових напрямках діяльності в